

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΚΠολΔ 159.3, ν.δ 26.6-10.7.1944 άρθρο 5, ν.δ. 797/1971 άρθρο 14.2

Επιπρόσθετη επίδοση και σε άλλο όργανο (πέραν του Υπουργού Οικονομικών) για το Δημόσιο

Η ακυρότητα από μη επίδοση (επιπροσθέτως) και σε άλλο όργανο (εδώ, στο νομάρχη) για το Δημόσιο, πέραν της γενομένης επιδόσεως στον Υπουργό των Οικονομικών, απαγγέλλεται μόνο με επίκληση και συνδρομή βλάβης, η οποία δεν υφίσταται, αν το Δημόσιο εκπροσωπηθεί στη σχετική δίκη με οποιοδήποτε αρμόδιο όργανό του.

Άρειος Πάγος 21/2001

(Σύνθεση: Κ. Παπαλάκης, Π. Μεϊδάνης, Δ. Βούρβαχης, Κ. Βαλμαντώνης - εισηγητής, Α. Κρητικός)

Στις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 1 και 2 του από 26 Ιουνίου/10 Ιουλίου 1944 κωδικοποιημένου δ/τος «Περί του Κώδικος των νόμων περί δικών του Δημοσίου», ορίζονται στην πρώτη «μόνον αι προς τον Υπουργόν των Οικονομικών γινόμεναι κοινοποιήσεις παράγουν νομίμους συνεπείας» και στη δεύτερη «η διάταξις της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζεται και όταν το Δημόσιον εκπροσωπείται δικαστικώς εκ μέρους άλλου, πλην του επί των Οικονομικών Υπουργού κρατικού οργάνου της προς τον Υπουργόν Οικονομικών επιδόσεως απαιτούμενης και τότε ως προσθέτου τοιαύτης, επί ποιήν ακυρότητος αυτεπαγγέλτως εξεταζομένης». Από τον συνδυασμό των διατάξεων αυτών και ιδιαίτερα από την διατύπωση της παρ. 2 του άρθρου 14 του ν.δ. 797/71, η οποία δεν απαγγέλλει, σε περίπτωση μη τηρήσεώς της, ρητώς ακυρότητα, συνάγεται ότι η παράλειψη της συμμορφώσεως του αιτούντος τον οριστικό προσδιορισμό της τιμής μονάδος αποζημιώσεως της εδαφικής εκτάσεως και των επικειμένων σ' αυτή, που απαλλοτριώθηκε υπέρ του Δημοσίου, με την επιταγή της ανωτέρω διατάξεως, η οποία διαλαμβάνει την υποχρέωση της επιδόσεως της αιτήσεως στον οικείο νομάρχη, δημιουργεί, σύμφωνα με το άρθρο 159.3 ΚΠολΔ, ακυρότητα της επιδόσεως μόνο στην περίπτωση της συνδρομής βλάβης, η οποία δεν δύναται να επανορθωθεί άλλως, παρά μόνο με την κήρυξη της ακυρότητας. Η παράλειψη της επιδόσεως αυτής προς τον νομάρχη, εφόσον το Δημόσιο παραστεί στο δικαστήριο, υπερασπισθεί την υπόθεση και δεν επικαλείται βλάβη εις βάρος του, η οποία να προήλθε από την παράλειψη αυτή και την οποία πάντως οφείλει ν' αποδείξει το ίδιο, καθιστά παραδεκτή τη διαδικαστική πράξη της εγέρσεως της αιτήσεως (ΑΠ 807/1994). Στην κρινόμενη υπόθεση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση και τις προτάσεις του αναιρεσιβλήτου, που κατέθεσε κατά την συζήτηση στο εφετείο και εκτιμώνται από τον Άρειο Πάγο (άρθρ.

561 παρ. 2 ΚΠολΔ), το καθού η αίτηση, στην αίτηση των αναιρεσειόντων για καθορισμό οριστικής τιμής μονάδος αποζημιώσεως για τις απαλλοτριωθείσες εδαφικές εκτάσεις και τα επικείμενα αυτών, Ελληνικό Δημόσιο, παραστάθηκε προσηκό- ντως εκπροσωπούμενο νόμιμα από τον Υπουργό των Οικονομικών, άσκησε με τις προτάσεις του ανταίτηση και κατ' άλλων διαδικών αυτοτελή αίτηση, οι οποίες συνεκδικάστηκαν με την αίτηση των αναιρεσειόντων, χωρίς τούτο (Ελληνικό Δημό- σιο) να ισχυρισθεί ότι υπέστη βλάβη από την παράλειψη της επίδοσης της αίτησης των αναιρεσειόντων για καθορισμό οριστικής τιμής μονάδος απαλλοτρίωσης προς τον νομάρχη. Το εφετείο, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση α) α- πέρριψε ως απαράδεκτη αυτεπαγγέλτως την από 15.9.1997 αίτηση των αναιρεσειό- ντων, εκτός από τους εξ αυτών 3ο, 17η και 20ο με την οποία ζήτησαν τον καθορι- σμό οριστικής τιμής μονάδος για τις απαλλοτριωθείσες εδαφικές εκτάσεις και τα επικείμενα αυτών, β) κήρυξε απαράδεκτη τη συζήτηση για τους πιο πάνω τρεις και γ) εκτίμησε την αίτηση του 19ου αναιρεσειόντος ως ανταίτηση κατά της αίτησης του Δημοσίου, στην οποία αυτός ήταν καθού και σαν τέτοια (ανταίτηση) την έκρι- νε. Έτσι κρίνοντας το εφετείο ως προς τους αναιρεσειόντες που απέρριψε την αίτη- ση παρά τον νόμο κήρυξε απαράδεκτο, γι' αυτό υπέπεσε στην πλημμέλεια του άρ- θρου 559.14 ΚΠολΔ και πρέπει να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση κατά πα- ραδοχή του σχετικού 1ου λόγου της κρινόμενης αίτησης αναίρεσης. Ως προς τους τρεις, για τους οποίους κηρύχθηκε απαράδεκτη η συζήτηση, η αίτηση της αναίρεσης πρέπει ν' απορριφθεί, γιατί η απόφαση ως μη οριστική δεν υπόκειται σε αναίρεση.

Σημείωση

Με το ν. 2386/96 άρθρο 19 § 28, όπως η παράγραφος αυτή αντικαταστάθηκε με το ν. 2579/98 άρθρο 28 § 1, ορίζεται ότι τα άρθρα 1 και 5 του ν.δ. 26.6- 10.7/1944 (στα οποία αναφέρεται η δημοσιευόμενη απόφαση) έχουν εφαρμογή και στις διαφορές του Δημοσίου που υπάγονται στη δικαιοδοσία των τακτικών διοικη- τικών δικαστηρίων, εξαιρουμένων:

- των φορολογικών διαφορών,
- των υποθέσεων των περιπτώσεων ε' και ζ' του ν. 1406/83 άρθρο 1 § 2 και
- των ακυρωτικών διαφορών ενώπιον του ΣτΕ και των διοικητικών εφετείων.

Αν προσθέσει κανείς στην εξαίρεση αυτή και τις διαφορές του Δημοσίου που υπάγονται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων (εξ αντιδιαστολής από τη διατύπωση της διατάξεως, που αναφέρεται στις υπαγόμενες στα διοικητικά δικα- στήρια διαφορές), αντιλαμβάνεται τον κυκεώνα που αντιμετωπίζει ο ιδιώτης αντί- δικος του Δημοσίου, ο οποίος σε ότι ιδίως αφορά το κρίσιμο εδώ θέμα (διπλή επί- δοση) παγιδεύεται σε ακυρότητες οδηγούμενος σε απώλεια δικονομικών δικαιωμά- των με την πρόβλεψη παράλληλης κοινοποιήσεως σε διαφορετικά όργανα του Δη- μοσίου, η οποία ορθά επικρίθηκε από πολύ νωρίς (βλ. Β. Παπαχρήστου, Η διοικητι-

κή εκτέλεση 1974, σελ. 571-572) ως τυπολατρική και άχρηστη, μην εξυπηρετούσα κανένα ουσιαστικό σκοπό, δημιουργούσα μόνο πρόσθετα έξοδα και παγίδες για τον ιδιώτη αντίδικο.

Η κριτική αυτή, εμπλουτισμένη πλέον και με επιχειρήματα από την αρχή της οικονομίας της δίκης («αφόρητη» η διπλή κοινοποίηση με ποινή μάλιστα ακυρότητας) και από την αρχή της αναλογικότητας («συνιστά περιορισμό του δικαιώματος του άρθρου 20 § 1 Σ κατά τρόπο αντίθετο προς την αρχή της αναλογικότητας»), επαναφέρεται στο προσκήνιο με την περισπούδαστη γνωμοδότηση του καθηγητή Π. Λαζαράτου (ΔΙΚΗ 34 σελ. 185 επ. ιδίως σελ. 190 και σημ. 12), ο οποίος μάλιστα πειστικά υποστηρίζει ότι με την εισαγωγή του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας πλέον πρέπει να θεωρηθεί ότι καταργήθηκαν οι διατάξεις που αναφέρονται στην αρχή του παρόντος.

Κ.Π.

ΕΣΔΑ 6.1 και Α' πρόσθετο πρωτόκολλο αυτής, ΔικηγΚώδ 114.5, 100.1, 107, 110, ν. 2882/2001 άρθρο 18, ν.δ. 797/1971

Δικηγορική αμοιβή στις απαλλοτριώσεις

I.

Οι διαδικασίες για τον προσωρινό και οριστικό προσδιορισμό της καταβλητέας αποζημίωσης στην απαλλοτρίωση ακινήτου για δημόσια ωφέλεια αφορούν τη διερεύνηση μίας και της αυτής διαφοράς και γι' αυτό οφείλεται αμοιβή μία μόνο φορά, αν παραστάθηκε και στις δυο διαδικασίες ο ίδιος δικηγόρος.

Άρειος Πάγος 672/2003

(Σύνθεση: Δ. Σουλτανιάς, Π. Μειδάνης, Κ. Βαλμαντώνης – εισηγητής, Α. Κρητικός, Ν. Κασσαβέτης)

Κατά το άρθρο δεύτερο του ν. 2882 της 2/6.2.2001 «Κώδικας Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων Ακινήτων» ο νόμος αυτός άρχισε να ισχύει από 6/5/2001. Από τις διατάξεις του άρθρου 29 παρ. 1 και 2 αυτού του νόμου προκύπτει ότι γενικά ο νόμος καταλαμβάνει τις απαλλοτριώσεις που κηρύσσονται από την έναρξη της ισχύος του και εφεξής. Οι απαλλοτριώσεις που κηρύχθηκαν υπό την ισχύ του ν.δ. 797/1971 διέπονται από τον ΚΑΑΑ από το σημείο στο οποίο βρίσκονται κατά την έναρξη της ισχύος του, εξαιρούνται όμως τα θέματα εκείνα για τα οποία έχει κατά την έναρξη της ισχύος του κοινοποιηθεί εισαγωγικό δικόγραφο της σχετικής δίκης ή έχει εκδοθεί σχετική διοικητική πράξη, ως προς τα οποία εφαρμόζονται μόνον οι διαδικαστικές διατάξεις του κώδικα. Οι διατάξεις που ρυθμίζουν το ύψος των δικαστικών εξόδων και τον υπόχρεο της πληρωμής αυτών, καίτοι περιέχονται στον

ΚΠολΔ, είναι διατάξεις ουσιαστικού δικαίου (ΑΠ 179/84, 416/76). Κατά ταύτα επί απαλλοτριώσεως που είχε κηρυχθεί πριν από την έναρξη του ΚΑΑΑ και είχε επιδοθεί η αίτηση για τον καθορισμό τιμής μονάδος απαλλοτριώσεως, τα έξοδα δεν εμπίπτουν στη ρύθμιση του κώδικα. Εξάλλου, κατά τα ισχύοντα πριν από τον ΚΑΑΑ στην απαλλοτρίωση ακινήτου για δημόσια ωφέλεια ή ανάγκη οι διαδικασίες για τον προσωρινό και οριστικό προσδιορισμό της καταβλητέας αποζημίωσης αφορούν τη διερεύνηση μίας και της αυτής διαφοράς. Για αυτό αν παραστάθηκε και στις δύο διαδικασίες ο ίδιος δικηγόρος, του οφείλεται αμοιβή μια φορά και για τις δύο διαδικασίες, αφού ουσιαστικά μια μόνο φορά παρέσχε την εργασία του. Αν δεν υπάρχει ειδική συμφωνία η αμοιβή του αυτή υπολογίζεται κατά τα άρθρα 98, 100 παρ. 1, 107, 110, 111 και 114 παρ. 5 του ν.δ. 3026/1954 «Περί του Κώδικος Δικηγόρων» επί της αξίας του αντικειμένου της δίκης, που ταυτίζεται με την οριστικά προσδιορισθείσα αποζημίωση προς 3%, από το οποίο 2% για τη σύνταξη των αιτήσεων προσωρινού και οριστικού προσδιορισμού της αποζημίωσης και το 1% για τη σύνταξη και κατάθεση προτάσεων (ΑΠ 1479/84). Αν στις πιο πάνω διαδικασίες υπάρξουν και συνεκδικασθούν αντίθετες αιτήσεις ο δικηγόρος δεν δικαιούται άλλη αμοιβή για την απόκρουσή τους, αφού πρόκειται για μία και την αυτή διαφορά για την οποία παρέχει ενιαία την απασχόλησή του (ΑΠ 648/1973). Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση το εφετείο, το οποίο συνεκδίκασε αίτηση και ανταίτηση, οι οποίες ασκήθηκαν πριν από την προηγηθείσα στο ίδιο δικαστήριο συζήτηση στις 22.2.2000, μετά την οποία εκδόθηκε η αναιρεθείσα με την 592/2001 απόφαση του Αρείου Πάγου υπ' αριθμ. 1881/2000 απόφαση του Εφετείου Αθηνών, ήτοι πριν από την 6/5/2001, χρόνο έναρξης του ν. 2882/2001 (ΚΑΑΑ), καθόρισε την οριστική τιμή μονάδος αποζημίωσης για τις απαλλοτριωθείσες εκτάσεις των αναιρεσειόντων και καταδίκασε το υπόχρεο σε καταβολή της αποζημίωσης αναιρεσίβλητο Ελληνικό Δημόσιο στα δικαστικά έξοδα των δικαιούχων και ειδικότερα στην αμοιβή για την παράσταση του δικηγόρου τους εξ 80.000 δρχ. και στην αμοιβή του ίδιου δικηγόρου για τη σύνταξη της αίτησης και των προτάσεων σε ποσοστό 3% επί του ποσού της αποζημίωσης.

II.

Η καθοριζόμενη από τον Κώδικα Δικηγόρων αμοιβή για τη σύνταξη του εισαγωγικού δικογράφου (αιτήσεως καθορισμού της αποζημίωσης) οφείλεται μόνο μία φορά, δηλαδή και για τον προσωρινό και για τον οριστικό καθορισμό της αποζημίωσης απαλλοτριούμενων για δημόσια ανάγκη ακινήτων, εφόσον παραστάθηκε ο ίδιος δικηγόρος. Σε περίπτωση όμως κατά την οποία στον οριστικό καθορισμό παραστάθηκε άλλος δικηγόρος, τότε αυτός δικαιούται να ζητήσει αμοιβή και για τη σύνταξη του εισαγωγικού δικογράφου. Αυτό ισχύει και για το συμπαρασταθέντα για πρώτη φορά κατά τον οριστικό καθορισμό της αποζημίωσης δικηγόρο, ο οποίος δικαιούται πλήρους αμοιβής.

Άρειος Πάγος 597/2001

(Σύνθεση: Κ. Παπαλάκης, Π. Μειδάνης - εισηγητής, Α. Κρητικός, Α. Ζήσης και Ν. Κασσαβέτης)

Επειδή από τη διάταξη του άρθρου 114 παρ. 5 του Κώδικα περί δικηγόρων, που ορίζει ότι προκειμένου περί αιτήσεως προσδιορισμού αποζημιώσεως απαλλοτριουμένων για δημόσια ανάγκη ή ωφέλεια ακινήτων το ελάχιστο όριο της αμοιβής κανονίζεται από το άρθρο 100 με βάση την αξία των ακινήτων αυτών, σε συνδυασμό προς τις διατάξεις των άρθρων 100 παρ. 1, 103, 107 και 110 του ίδιου Κώδικα, προκύπτει ότι ο δικηγόρος του αιτούντος τον καθορισμό οριστικής αποζημιώσεως, για απαλλοτρίωση ακινήτου, δικαιούται αμοιβή για τη σύνταξη της αιτήσεως καθορισμού, των προτάσεων, καθώς και για την παράστασή του προς συζήτηση της αιτήσεως αυτής, που καθορίζεται σε ποσοστό επί της αξίας του αντικειμένου αυτής, το οποίο δύναται να αποτιμηθεί σε χρήμα, η αξία δε αυτή ταυτίζεται με την αξία του απαλλοτριωθέντος ακινήτου που καθορίζεται από το δικαστήριο με τον προσδιορισμό της αποζημιώσεως. Η αμοιβή αυτή καθόσον αφορά το για τη σύνταξη της αιτήσεως καθορισμού της αποζημιώσεως ποσοστό (δοθέντος ότι οι διαδικασίες και περί προσωρινού προσδιορισμού και περί οριστικού προσδιορισμού αφορούν τη διερεύνηση μιας και της αυτής διαφοράς, για την οποία ο δικηγόρος παρέχει την ίδια εργασία), οφείλεται μία φορά μόνο, δηλαδή για τον προσωρινό και οριστικό καθορισμό της αποζημιώσεως, εφόσον κατά τις ανωτέρω διαδικασίες για τον προσωρινό και οριστικό προσδιορισμό αποζημιώσεως παραστάθηκε ο ίδιος δικηγόρος. Σε περίπτωση όμως κατά την οποία στον οριστικό καθορισμό παραστάθηκε άλλος δικηγόρος, τότε αυτός δικαιούται να ζητήσει την παραπάνω καθοριζόμενη αμοιβή του και για τη σύνταξη της προσφυγής. Αυτό ισχύει και για το συμπαρασταθέντα για πρώτη φορά κατά τον οριστικό καθορισμό της αποζημιώσεως δικηγόρο, ο οποίος (ανεξαρτήτως του ότι ο δικηγόρος με τον οποίο συμπαρίσταται δεν δικαιούται αμοιβής, εφόσον και για το οποίο ποσό δικαιώθηκε τέτοιας κατά τη διαδικασία του προσωρινού προσδιορισμού) δικαιούται πλήρους της κατά τις προπαρατεθείσες διατάξεις αμοιβής του εκ ποσοστού 2% για την από αυτόν συνταγείσα ή υπογραφείσα ή συνυπογραφείσα αίτηση οριστικού καθορισμού, 1% για τη σύνταξη ή υπογραφή ή συνυπογραφή των ενώπιον του εφετείου προτάσεων, τα ποσοστά δε αυτά υπολογίζονται πάντοτε επί της (κατά τα προρρηθέντα), ταυτιζομένης προς την αξία του αντικειμένου της δίκης, προσδιορισθείσης οριστικής αποζημιώσεως για το ακίνητο, μη μειωμένης, από καμία διάταξη νόμου, με αφαίρεση του ποσού της προσωρινώς καθορισθείσης αποζημιώσεως, έστω και αν είχε κατατεθεί προσηκόντως υπέρ του δικαιούχου διαδίκου, το ποσό το οποίο μόνο για τον, κατά τον προσδιορισμό αυτό, παραστάντα και δικαιωθέντα, βάσει τούτου αμοιβής, δικηγόρο δύναται να είναι σημαντικό ως καθοριστικό του δικαιώματός του ή μη, σε επί πλέον από τη

διαδικασία οριστικού προσδιορισμού αμοιβή αναλόγως του καθορισθέντος ύψους της οριστικής αποζημίωσης. Εξάλλου εφόσον το δικαίωμα εκάστου των πλειόνων παραστάτων δικηγόρων επί την αμοιβή δεν τελεί, κατά κάποια διάταξη νόμου σε αλληλεπίδραση προς τον ή τους άλλους συμπαραστάτες, ώστε το ύψος της αμοιβής του ενός να εξαρτάται από το ύψος της αμοιβής των άλλων και επί αμοιβής οφειλομένης στον συμπαραστάτη κατά τον οριστικό καθορισμό της αποζημίωσης, αυτή είναι για καθένα πλήρης ή κατά τις προπαρατεθείσες διατάξεις προσδιορισμένη, ανεξαρτήτως εάν ο συμπαρασταθείς ως δικαιωθείς αμοιβής κατά τον προσωρινό προσδιορισμό δεν δικαιούται αμοιβής ή δικαιούται μειωμένης (βλ. ΟλομΑΠ 110/1981, ΑΠ 1479/1984 και ΑΠ 1480/1984). Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση, το εφετείο κατ' εφαρμογή των πιο πάνω διατάξεων του κώδικα περί δικηγόρων, που δεν τροποποιήθηκαν από διατάξεις του ν.δ. 797/1971 «περί αναγκαστικών απαλλοτριώσεων», υπολόγισε την προς τον εφεσίβλητο και ήδη αναιρεσίβλητο, ως συμπαραστάτη με τον εκκαλούντα και ήδη αναιρεσείοντα μόνο κατά την εκδίκαση της αιτήσεως οριστικού καθορισμού αποζημίωσης, επί της οποίας εκδόθηκε η 2317/1975 απόφαση του Εφετείου Αθηνών, αμοιβή σε ποσοστό 2% για τη συνυπογραφή και κατάθεση της από 5.2.1975 αιτήσεως οριστικού καθορισμού, μετά από τον, με την υπ' αριθμ. 5/1975 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Παρνασσίδος, προσωρινό καθορισμό αποζημίωσης και 1% για τη συνυπογραφή των εγγράφων προτάσεων που υποβλήθηκαν κατά τη συζήτηση της αιτήσεως αυτής, ήτοι συνολικά σε ποσοστό 3% της αξίας του αντικειμένου της δίκης, που τέτοια λήφθηκε η σε δραχμές 174.674.508 προσδιορισθείσα, με την 2317/1975 απόφαση του Εφετείου Αθηνών, χωρίς αφαίρεση από τη δεύτερη του ποσού της αποζημίωσης εκ δραχμών 111.771.181 που καθορίστηκε προσωρινώς και κατατέθηκε πριν από τη δίκη περί οριστικού καθορισμού. Έτσι που έκρινε το εφετείο και ακολούθως καθόρισε ως άνω την αμοιβή του αναιρεσίβλητου δικηγόρου για τη συμπράστασή του κατά την διαδικασία περί οριστικού καθορισμού αποζημίωσης σε ποσοστό 3% της ανωτέρω αποζημίωσης, που καθορίστηκε οριστικά, δίχως να αφαιρέσει το ποσό που επιδικάστηκε κατά τη διαδικασία του προσωρινού προσδιορισμού, στην οποία είχε παραστεί μόνο ο αναιρεσείων δικηγόρος, δεν παραβίασε με εσφαλμένη ερμηνεία ή εφαρμογή την προαναφερόμενη διάταξη του άρθρου 114 παρ. 5 του Κώδικα περί δικηγόρων. Επομένως οι τρίτος και τέταρτος λόγοι αναίρεσης, από το άρθρο 559 αρ. 1 ΚΠολΔ, με τους οποίους υποστηρίζονται τα αντίθετα, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι.

III.

Κατά το άρθρο 18 ν. 2882/01, αποφαινόμενο το εφετείο «ενιαίως» για τη δικαστική δαπάνη αμφοτέρων των διαδικασιών, εκείνης ενώπιον αυτού και εκείνης του προσωρινού προσδιορισμού αποζημίωσης απαλλοτριούμενου ακινήτου για δημό-

σια ωφέλεια, επιδικάζει μόνο μία δικηγορική αμοιβή για τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης και όχι επιπρόσθετη για τη δίκη προσωρινού προσδιορισμού.

Εφαθ 3038/2002

(Σύνθεση: Α. Γιωτάκος, Β. Ρήγας, Σ. Ζιάκας)

Κατά το άρθρο 18 παρ. 4 του ΚΑΑΑ, α) η δικαστική δαπάνη βαρύνει τον υπόχρεο προς αποζημίωση και επιδικάζεται από το δικαστήριο με την ίδια απόφαση, β) η εκκαθάριση της δικαστικής δαπάνης γίνεται σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες οικείες διατάξεις, γ) το άρθρο 22 του ν. 3693/57 δεν εφαρμόζεται, δ) η απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου, με την οποία καθορίζεται η προσωρινή τιμή μονάδας, αποτελεί ως προς τη δικαστική δαπάνη εκτελεστό τίτλο εις βάρος του υποχρέου προς αποζημίωση, εάν και οι δύο διάδικοι απεδέχθησαν την απόφαση αυτή ή παρήλθε άπρακτη η προθεσμία ασκήσεως αιτήσεως οριστικού προσδιορισμού της αποζημίωσης και ε) σε περίπτωση ασκήσεως εμπρόθεσμης αιτήσεως, το Εφετείο αποφαίνεται ενιαίως, τόσο για τη δικαστική δαπάνη της ενώπιον αυτού διαδικασίας, όσο και για τη δικαστική δαπάνη του προσωρινού προσδιορισμού της αποζημίωσης. Ως ενιαία απόφαση υπό του Εφετείου για τη δικαστική δαπάνη αμφοτέρων των διαδικασιών, προσωρινού και οριστικού προσδιορισμού της αποζημίωσης, είναι νοητέα η εφάπαξ επιδίκαση των δικαστικών εξόδων του δικαιούχου και όχι η επιπρόσθετη επιδίκαση δικαστικών εξόδων για τη δίκη προσωρινού προσδιορισμού της αποζημίωσης, δεδομένου ότι σε περίπτωση αιτήσεως στο Εφετείο για τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, η προσωρινώς καθορίσασα την αποζημίωση απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου καθίσταται, σύμφωνα με τα άρθρα 18 επ. του ΚΑΑΑ, εν όλω ανίσχυρη, ο δε δικαιούχος της αποζημίωσης διάδικος, αφού άπαξ θα πληρώσει την αμοιβή του δικηγόρου του, ακόμη και σε περίπτωση διπλού, προσωρινού και οριστικού, προσδιορισμού της αποζημίωσης (βλ. ΑΠ 1479/84, ΕΛΔ 26, 646), άπαξ πρέπει να λάβει την αμοιβή αυτή από τον αντίδικό του υπόχρεο.

IV. (Αντιθέτως)

Από τη διαφορετική κατά ένα μέρος από εκείνη του άρθρου 17 παρ. 4 εδ. β' του ν.δ. 797/1971, διατύπωση του εδαφίου της παρ. 4 του άρθρου 18 του ν. 2882/2001, προκύπτει, ότι το εφετείο, το οποίο (μετά τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης πρωτοδικώς), επιλαμβάνεται της εμπροθέσμου αιτήσεως για τον καθορισμό της οριστικής αποζημίωσης, υποχρεούται με την οριστική απόφασή του να καθορίσει τη συνολική για τις δύο αυτοτελείς δίκες δικαστική δαπάνη, που περιλαμβάνει την αμοιβή του δικηγόρου και για τον προσωρινό καθορισμό. Διαφορετική ερμηνεία, κατά την οποία η αμοιβή του δικηγόρου του δικαιούχου της αποζη-

μιώσεως θα είναι μια και για τις δύο δίκες αφενός θα ήταν αντίθετη ακόμη και με το γράμμα του νόμου, προσκρούει δε και στις διατάξεις των άρθρων 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ για «δίκαιη δίκη» και 1 του πρώτου πρόσθετου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ (που καλύπτει περιουσιακές ζημίες), αφού έτσι θα περιοριζόταν ανεπίτρεπτα η επαγγελματική ελευθερία των δικηγόρων και το δικαίωμά τους σε δίκαιη δίκη, με νόμιμη προσδοκώμενη κατά το νόμο ελάχιστη αμοιβή από την πρώτη αυτοτελή δίκη του καθορισμού προσωρινής τιμής μονάδος αποζημιώσεως.

Εφαθ 8090/2001

(Σύνθεση: Α. Νταφούλης, Ι. Παπανικολάου, Φώτιος Καϊμενάκης - εισηγητής)

Κατά τη διάταξη του άρθρου 18 παρ. 4 εδ. α΄, β΄ και γ΄ του ν. 2882/2001, η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 29 παρ. 2 του νόμου αυτού, εφαρμόζεται και στην προκειμένη απαλλοτριώση, η δικαστική δαπάνη βαρύνει τον υπόχρεο προς αποζημίωση και επιδικάζεται από το δικαστήριο με την ίδια απόφαση εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά από τον παρόντα νόμο. Η εκκαθάριση της δικαστικής δαπάνης γίνεται σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις που ισχύουν κάθε φορά. Προκειμένου περί απαλλοτριώσεων δεν εφαρμόζεται το άρθρο 22 του ν. 3693/1957. Η ρύθμιση αυτή σχετικά με τη δικαστική δαπάνη είναι σύμφωνη με την συνταγματική επιταγή του άρθρου 17 παρ. 2 και 4, κατά την οποία η αποζημίωση για τη στέρηση της ιδιοκτησίας λόγω αναγκαστικής απαλλοτριώσεως πρέπει να είναι πλήρης, το δε ποσό αυτής πρέπει να περιέρχεται στο δικαιούχο ακέραιο και αλώβητο. Μέρος δε αυτής αποτελούν και τα δικαστικά έξοδα, αφού ο καθού η απαλλοτριώση αναγκάως υποβάλλεται σε αυτά για να επιτύχει τον καθορισμό της αποζημιώσεως που δικαιούται να λάβει. Επομένως αυτά, στα οποία περιλαμβάνεται και η αμοιβή του πληρεξουσίου δικηγόρου του (άρθρο 189 ΚΠολΔ), αποτελούν παρακολούθημα της αποζημίωσης, προσαυξάνουν το ποσό της και βαρύνουν, όπως και εκείνη, τον υπόχρεο στην καταβολή της και πρέπει να επιδικάζονται σε βάρος του υποχρέου υπέρ του δικαιούχου της αποζημίωσης (ΟλομΑΠ 17/2000 ΕλΔ 41, 958). Περαιτέρω, κατά τα εδαφ. δ΄ και ε΄ της ίδιας παρ. του άρθρου 18, η απόφαση του μονομελούς πρωτοδικείου, με την οποία καθορίζεται η προσωρινή τιμή μονάδας, αποτελεί ως προς τη δικαστική δαπάνη εκτελεστό τίτλο σε βάρος του υποχρέου προς αποζημίωση, εάν και οι δυο διάδικοι αποδέχτηκαν την απόφαση αυτή ή πέρασε άπρακτη η προθεσμία της παρ. 2 του άρθρου 20. Σε περίπτωση εμπρόθεσμης αίτησης, το εφετείο αποφαινεται ενιαίως τόσο για τη δικαστική δαπάνη της ενώπιον αυτού διαδικασίας, όσο και για τη δικαστική δαπάνη του προσωρινού προσδιορισμού της αποζημίωσης. Από τα παραπάνω και ιδίως από τη σαφή, αλλά διαφορετική κατά ένα μέρος από εκείνη του άρθρου 17 παρ. 4 εδ. β΄ του ν.δ. 797/1971, διατύπωση του εδαφίου της παρ. 4 του άρθρου 18 του νέου νόμου 2882/2001, προκύπτει, ότι το εφετείο, το

οποίο μετά τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης επιλαμβάνεται της εμπροθέσμου αιτήσεως για τον καθορισμό της οριστικής αποζημίωσης, υποχρεούται με την οριστική απόφασή του να καθορίσει τη συνολική για τις δύο αυτοτελείς δίκες δικαστική δαπάνη με βάση μάλιστα την οριστική αποζημίωση ως αντικείμενο της δίκης, δηλαδή, σε εφαρμογή και των οικείων διατάξεων του κώδικα των Δικηγόρων (άρθρα 100 επ.), εκείνη στην οποία πράγματι υποβλήθηκε ο δικαιούχος κατά τη διαδικασία του προσωρινού προσδιορισμού, στην οποία περιλαμβάνεται και η αμοιβή του δικηγόρου του, και εκείνη που προκλήθηκε από την ενώπιόν του δεύτερη ξεχωριστή δίκη, στην οποία και εδώ περιλαμβάνεται και η αμοιβή του δικηγόρου του. Η άλλη άποψη, κατά την οποία η αμοιβή του δικηγόρου του δικαιούχου της αποζημίωσης θα είναι μια και για τις δύο δίκες αφενός μεν είναι αντίθετη ακόμη και με τη γραμματική διατύπωση του εδαφίου της παρ. 4 του άρθρου 18, που θέλει «ενιαία» μεν απόφαση για τη δικαστική δαπάνη, στην οποία όμως θα περιλαμβάνεται «τόσο η δικαστική δαπάνη της ενώπιον αυτού διαδικασίας όσο και η δικαστική δαπάνη του προσωρινού προσδιορισμού της αποζημίωσης», αφετέρου δε προσκρούει και στις διατάξεις των άρθρων 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ για «δίκαιη δίκη» και 1 του πρώτου πρόσθετου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ (που καλύπτει περιουσιακές ζημιές), αφού έτσι περιορίζεται ανεπίτρεπτα η επαγγελματική ελευθερία των δικηγόρων και το δικαίωμά τους σε δίκαιη δίκη, με νόμιμη προσδοκώμενη κατά το νόμο ελάχιστη αμοιβή από την πρώτη αυτοτελή δίκη του καθορισμού προσωρινής τιμής μονάδος αποζημίωσης. Εξάλλου, η εκκαθάριση της δικαστικής δαπάνης, στην οποία περιλαμβάνεται, όπως εκτέθηκε, και η αμοιβή του πληρεξουσίου δικηγόρου του δικαιούχου της αποζημίωσης που πρέπει να επιδικαστεί και να περιέλθει σε αυτόν, γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων Ν 189 παρ. 1 και 2 β', 191 παρ. 2 του ΚΠολΔ, 100 παρ. 1α', 103, 107, παρ. 1, 110 παρ. 3, 111 και 114 παρ. 5 του Δικηγορικού Κώδικα (ν.δ. 3026/1954), σε συνδυασμό με το άρθρο 9 παρ. 5 του ν. 1093/1980 και την υπ' αριθ. 1314/21/29.12.2000 κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 7 παρ. 2 του ν. 2753/1999 (ΦΕΚ 249 Α') και ισχύει και στην προκειμένη περίπτωση σύμφωνα με το άρθρο 4 του ν. 2873/2000 (ΦΕΚ 285 Α'). Σημειώνεται, τέλος ότι για τον προσδιορισμό της δικαστικής δαπάνης δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 178 και 179 του ΚΠολΔ (ΟλομΑΠ 9/1996 και ΟλομΑΠ 17/2000 όπου παρ.) και, κατά ρητή επιταγή του νόμου, η διάταξη του άρθρου 22 του ν. 3693/1957. Επομένως στην προκειμένη περίπτωση πρέπει να υποχρεωθεί το Ελληνικό Δημόσιο, ως υπόχρεο προς αποζημίωση, να καταβάλει στους δικαιούχους τη δικαστική δαπάνη τόσο της δίκης για τον καθορισμό της προσωρινής αποζημίωσης, όσο και της παρούσης, στην οποία περιλαμβάνονται τα διάφορα έξοδα, η παράσταση κατά τις δύο συζητήσεις των δικηγόρων των δικαιούχων και η αμοιβή τους, δηλαδή 3% επί του αντικειμένου της δίκης (οριστική αποζημίωση) για τη σύνταξη της αιτήσε-

ως και των προτάσεων ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου και 3% για τη σύνταξη της κρινομένης αιτήσεως και τη σύνταξη των προτάσεων ενώπιον του Δικαστηρίου τούτου.

Σημείωση

Πριν από το ν. 2882/01, υπό το καθεστώς του ν. 797/71, πάγια η νομολογία δεχόταν όσα διαλαμβάνονται στην πρώτη από τις δημοσιευόμενες αποφάσεις (που έκρινε επί υποθέσεως καταλαμβανομένης από την παλαιά ρύθμιση, του ν. 797/71).

Εύστοχα όμως επισημαίνεται από την τελευταία εκ των δημοσιευομένων αποφάσεων η διαφορετική διατύπωση στη νέα ρύθμιση (εδ. ε΄ της παρ. 4 του άρθρου 18 ν. 2882/01) που δεν φαίνεται να αφήνει περιθώρια ερμηνείας σαν αυτή που επιχειρεί η τρίτη απόφαση, η οποία μάλλον αβασάνιστα στοιχίζεται με την προγενέστερη νομολογία, δίχως δηλαδή να αξιολογεί την αναφερόμενη διαφορά ανάμεσα στην νέα και την παλαιά νομοθετική ρύθμιση και δίχως να δείχνει ότι «γνωρίζει» την αποκλίνουσα, χρονολογικώς πρότερη, απόφαση 8090/01 του ίδιου δικαστηρίου (δεν την μνημονεύει ούτε αντιπαραθέτει επιχειρήματα κατά των παραδοχών εκείνης, η οποία αντιθέτως και υποδειγματικά, δεν αρκείται στη διατύπωση και θεμελίωση της δικής της θέσεως, αλλά αναφέρεται κριτικά και στην αντίθετη, που είχε διαμορφωθεί υπό την προηγούμενη νομοθετική ρύθμιση).

Πάντως, και υπό τον προϋπόστατο ν. 797/71, δικαιολογούσε επιφυλάξεις η αναφερόμενη νομολογιακή παραδοχή, καθώς δύσκολα εναρμονιζόταν με την, επίσης πάγια, νομολογία περί πλήρους αμοιβής δικηγόρου άλλου, που είτε παρίσταται μόνος είτε συμπαρίσταται με τον αρχικό στη διαδικασία του οριστικού καθορισμού αποζημιώσεως (βλ. τη δεύτερη από τις δημοσιευόμενες αποφάσεις). Γεννάται δηλαδή η απορία, γιατί από ένα και το αυτό γεγονός (ότι «καθίσταται εν όλω ανίσχυρη» η απόφαση του πρωτοδικείου) δεν επηρεάζεται μεν η αμοιβή του άλλου δικηγόρου που παραστάθηκε μόνο στην πρωτόβαθμη δίκη για τον προσωρινό προσδιορισμό, εξανεμίζεται όμως η αντίστοιχη αμοιβή του ενός δικηγόρου που παραστάθηκε ο ίδιος και στο εφετείο για τον οριστικό προσδιορισμό.

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζει η επίκληση από την τέταρτη απόφαση (ΕφΑθ 8090/01) του άρθρου 6.1 και του πρώτου πρόσθετου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ για «δίκαιη δίκη» όχι από τη σκοπιά των διαδίκων, αλλά του πληρεξούσιου δικηγόρου («επαγγελματική ελευθερία των δικηγόρων και το δικαίωμά τους σε δίκαιη δίκη, με νόμιμη προσδοκώμενη κατά το νόμο ελάχιστη αμοιβή από την πρώτη αυτοτελή δίκη του καθορισμού προσωρινής τιμής μονάδας αποζημιώσεως»).

Κ.Π.